

језик свакодневице. *Тихо њече Мисисипи* је и више него занимљив и успешан прозни деби. Након њега, не изненађује изузетно успешна рецепција Табашевићевог другог прозног остварења, романа *Па као*.

Марко АВРАМОВИЋ

GOOD MORNING, VIETNAM

Радмила Гикић Петровић, *Вијетнам и девет змајева*, Орион спирит, Нови Сад 2016

Одмах након несвакидашњег путописа *Кореја њоси скрипум* (за који је примила Награду „Љубомир П. Ненадовић“), Радмила Гикић Петровић објавила је нове записе са азијског путовања, сабране у књизи *Вијетнам и девет змајева*. У најновијој публикацији, писаној прегрштљивим, духовитим стилем, ауторка је пред читаоце изнела прегршт личних утисака, историјских чињеница, портрета личности које је срела током боравка у овој земљи, али и оних који нису везани за Вијетнам. И све то уз вешто уметање коментара актера, од којих јој неки били сапутници, па чак и уз развијање дијалога са њима, у којима настоји да додатно образложи фасцинацију Вијетнамом.

„Син је рекао: Идемо у Јапан. Мој Муж је рекао: Идемо у Вијетнам. Ја сам желела мир и ништа нисам рекла.” Овим духовитим „тријалогом”, на какве смо навикли у претходној књизи, *Кореја њоси скрипум*, започиње први од четрнаест надахнутих есеја/поглавља из путописа *Вијетнам и девет змајева*. Поред Сајгона (Хошимина), као прве вијетнамске дестинације, свака од наведених целина бавиће се различитим темама: уз историју Вијетнама, описана је и обала Ха Лонг, стари таоистички манастир Чолом, музеј у прашуми Ку Чи, град Вунг Тау, река Меконг и њено острво Кон Пхунг, град Вин Лонг. Посебна поглавља у путопису посвећена су вијетнамској уметности, обичајима, али и кухињи. Међутим, нема поглавља у књизи у којем уплив оквирних прича не конкурише унутарњим. Речју, око сваке приче о вијетнамским пределима и људима лепрша низ накнадних записа, у којима се ауторкини саговорници – Пријатељица Из Дипломатије, Библиотекар и други ликови, од којих су неки и историјске личности (М. Црњански, М. Кири, А. П. Чехов, М. Дирас, Г. Грин), уплићу у вијетнамску сагу сугестијама, коментарима, или на просто причама које се необичним асоцијацијама напросто лепе за вијетнамске дане.

Тако ће, рецимо, у „Вијетнамској кухињи” кључно место добити Пријатељица Из Дипломатије, чији портрет није лишен комичних еле-

мената: иако, по властитом признању, умешна у припремању вијетнамских јела и познавању рецепата, она ће изневерити ауторкино очекивање да за њу приреди неки од специјалитета. Но, није само хуморни ефекат оно што Пријатељица и други ликови оквирне приче производе: несагласје између њиховог и нараторкиног доживљаја Вијетнама указује на субјективност доживљаја, селекције и монтаже: док вешто пародира модел класичног путописа, у којем аутор очекује да му читалац верује на реч, Радмила Гикић Петровић имплицитно поставља нека од веома важних питања везаних за овај жанр: шта је то што је од кључног значаја за причу с пута? Колика је улога састављача у презентовању земље коју описује, њених људи, обичаја, културе? У чему се огледа удео предрасуда и конвенција у процесу вредновања и коментарисања? Коначно, шта одређени угао посматрања чини специфичним? Трајање путовања/боравка, родна или социјална одређеност, степен образовања и информисаности?

Међутим, да се не би стекао утисак како путопис чине насумични и произвољни елементи, треба истаћи горку чињеницу да се о Вијетнаму не може казивати нити писати без асоцијација на ратне страхоте, што су се над овом земљом дуго надносиле. Један од оних који је тематизовао ратне страхоте и опевао острво на којем се рат није водио, велики путник и путописац, јесте и Милош Црњански. Други, чијом се биографијом и путовањем у Сахалин ауторка бави посредно, преко познанице која је у исти мах упознаје са Вијетнамом али и са својим радом, јесте Антон Павлович Чехов. Боравећи у близини сибирских заточеника, Чехов је, према властитом признању, видео пакао. Потоњи утисци, са повратка из Сахалина у завичај, за Чехова су били равни рајском уживању. Грејем Грин и Маргерит Дирас ће, посредно, преко других ликова, описати свој вијетнамски круг. А посредством чињеница из живота Марије Кири, записа Милоша Црњанског, А. Чехова, Г. Грина и М. Дирас, Радмила Гикић Петровић изналази особен и оригиналан начин да проговори о рату и људској патњи коју изазивају они који „бомбама нападају идеје”.

Не може се, међутим, занемарити чињеница да се посета Вијетнаму одвија крајем деведесетих година XX столећа, након ратова и бомбардовања који потресају Србију. И док је рат у Вијетнаму само једна прича из прошлости која, упркос договору да „о рату нећемо”, непрестано избија у први план, дотле је страх за сународнике актуелан и присутан без обзира колико они били далеко. Вијетнам јуче јесте Србија данас у времену одвијања радње путописа. То је оно што ауторка имплицитно и ненаметљиво форсира у свом извештају с пута. И не само то – историја Вијетнама јесте историја непрекидне борбе за слободу, отпора колонизаторима (Кини, Јапану, Француској, потом САД), то је историја ратовања и жртава којима се не зна броја. Свако поређење је излишно, те стога ауторка налази идеалну меру да иронизује свој приповедачки поступак и много пута поновљена породична конвенција *а рекла смо да о рају*

нећемо делује више него ефектно. Оно што доприноси појачаном утиску свеукупних вијетнамских страхота јесте ауторкин коментар о ратном музеју у пустињи, некада месту клаустрофобичног ужаса а сада туристичкој атракцији и бизарној забави:

„На крају, нико из групе није у трећи ниво завирио, предебели смо били, преслаби, угојени да бисмо се под земљу завлачили. А некад је у њима било и до тридесет хиљада војника. У тим ходницима ширине метар и двадесет и висине до метар. Где понекад залепршају и слепи мишеви. Сада су атракција, туризам, групе се кикоћу, забави нема краја, годишње се кроз њих провуче педесет хиљада доконих радозналаца, купе понеки сувенир, уздишу, зајапуре се, навлаче шлемове, хватају се пушака и митраљеза, забаве ради, туризма ради, и одлепршају.”

Поред реске ироније, уметнути дијалози и непрестано поигравање приповедачким поступком на слободан и овом жанру несвојствен начин (а што је већ применила у претходном путопису), уз непрекидно мешање времена радње и времена наратије, јесу оно што одликује нови прозни рукопис Радмиле Гикић Петровић. Треба, свакако, додати и разноликост људи које среће у Вијетнаму: поред Куин Нга са острва Кон Пхунг, која приповеда о вијетнамском искуству Маргерит Дирас, Ван Да, именоване и као Познаница Која Пише о Чехову и других познаника, посебну пажњу ауторке и њених сапутника привлачи лик старца Ти Лија са усамљеног острва покрај града Ми То. Као и Муж, Ти Ли је саговорник који у исти мах и информише, и коментарише, и плени својом једноставношћу, приповедачким манирима и причама које ауторка само делимично преноси, јер она из богате грађе коју прикупља усменим путем селекује оно што је важно за даљи ток приче, оно што представља нови рукавац у њеној разуђеној текстовној структури. Бивајући усредсређена час на речи саговорника, час на његово целокупно понашање, час на амбијент у којем се сусреће са њим, Радмила Гикић Петровић непрестано отвара нове линкове, прави многе дигресије и укида официјелне границе: временске, просторне, државне, текстуалне, језичке. Све је у вези и свака прича о рату и патњи може да се сагледа из угла Црњанског, Марије Кири, Чехова, Дирасове или Грејема Грина. Но, вештина приповедања Радмиле Гикић Петровић огледа се управо у томе да читалац у галиматијасу саге о земљи, чија је потресна историја за многе, апсурдно, сада само извор туристичке разоноде, може јасно разазнати њен глас.

Драѓана В. ТОДОРЕСКОВ